

Znana sta dva. O prvem smo se učili pri zgodovini in slovenščini (starogrški miti), to je o tistem kralju, ki so mu pred nosom ukradli ženo (ali pa je od njega pobegnila z ljubimcem), prelepo Heleno, zaradi katere je izbruhnila deset let trajajoča Trojanska vojna, v kateri so združeni Grki s prav posebno zvijačo premagali maloazijske Trojance. O drugem nekaj izvemo iz tega kratkega prispevka. Oba sta pomembna. Eden kralj, drugi znanstvenik. Naredil je dosti več, kot se je ohranilo. Znanstveniku dam prednost. Menda se tako imenuje tudi neka močvirska ptica.

Menelaj

Splošno izobraževalni prvi preprost spis pri nas o tem znanstveniku.

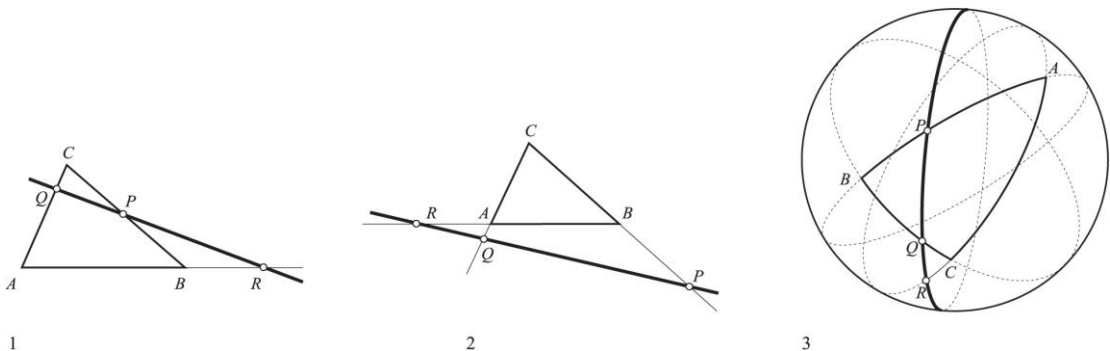
O Menelajevem življenju vemo le, da je živel okoli leta 100 in da je bil poleg Herona eden zadnjih učenjakov v Aleksandriji. Verjetno je mladost preživel v Rimu in se potem preselil v Aleksandrijo. V glavnem se je ukvarjal z ravninsko in sferno geometrijo in uporabo geometrije v astronomiji.

Menelaj (Menelaj Aleksandrijski; ?, okoli 70 – Aleksandrija, okoli 140), starogrški matematik in astronom, ki je prvi definiral sferni trikotnik, to je trikotnik na sferi, ki ga omejujejo tri stranice – loki, ki pripadajo glavnim oziroma velikim krožnicam na sferi. Nekateri ga imajo za očeta sferne trigonometrije.

Njegovo delo *Krogla (Sphaerica)* v treh knjigah se je ohranilo v arabskem prevodu. Obravnava geometrijo krogle skupaj s sfernimi trikotniki, kar ni bilo v Evklidovih *Elementih*. Razvija teorijo trikotnika

v ravnini, definira sferni trikotnik kot trikotnik, katerega stranice so loki glavnih ali velikih krožnic (s središčem v središču krogle), podaja uporabo sferne trigonometrije v astronomiji in objavi svoj znameniti izrek o odsekih, če presekamo ravninski trikotnik s premico. Poznal ga je že Evklid, Menelaj pa ga je razširil in dokazal še za sferni trikotnik. Pogosto je pisal o trigonometriji in astronomiji. Njegova dela na področju sferne trigonometrije je nadalje razvijal Klavdij Ptolemaj (2. stoletje). V svojem *Almagestu* je navedel dve astronomski opazovanji, ki jih je Menelaj opravil v Rimu januarja (14. 1.) in februarja leta 98, in sicer je opazoval Lunino zakritje zvezd Spike (Alfa Škorpiona) in Akrab (Beta Škorpiona). Ptolemaj je ti opazovanji uporabil, da je potrdil precesijo enakonočij, to je pojav, ki ga je odkril Hiparh v 2. stoletju pr. n. št. Menelaj je sestavil tudi zvezdni katalog, a več kot to o katalogu ni znanega. Precej njegovih del so ohranili Arabci, nekaj v 16. stoletju pa prevedli tudi Evropejci. Njegova dela: *Elementi geometrije*, *Knjiga o trikotniku*, *O poznavanju teže in njene porazdelitve v različnih telesih* pa se niso ohranila. Po njem se imenuje krater Menelaj na Luni.

Menelajev izrek: 1. premica, ki povezuje točke P, Q in R, preseka dve stranici trikotnika in nosilko tretje stranice trikotnika; 2. premica, ki povezuje točke P, Q i R, gre mimo trikotnika in zunaj njega preseka nosilke vseh treh stranic; 3. lok glavne krožnice, na katerem ležijo točke P, Q in R preseka dve stranici sfernega trikotnika in krožnico, na kateri leži tretja stranica.

Velja: $|AR|/|RB| \times |BP|/|PC| \times |CQ|/|QA| = 1$ (zmnožek razmerij teh odsekov je ena). To je torej ta slavni izrek, ki je bil sicer znan že v ravninski geometriji Evklidu, on pa ga je prvi dokazal še v sferni.